

Osynliga kärleksförhållanden — en analys av lesbiska parförhållanden

*Samhällets osynliggörande
av lesbiska avspeglas i forskningen — även i kvinno-
forskningen. Detta hävdar Anbjørg Ohnstad
som här polemiserar mot psykologins bild av lesbiska par som osjälv-
ständiga. Det speciella med det lesbiska
paret är enligt henne att det består av två relations-
orienterade individer.*

Lesbiska kärleksförhållanden är i de flesta sammanhang osynliga. I den mån lesbiskhet nämns framställs det som föga attraktiv. I den psykologiska facklitteraturen beskrivs lesbiska kärleksförhållanden som täta och osjälvständiga förhållanden som inte främjar personlig utveckling. Denna föreställning behandlas här i ljuset av kvinnors socialisation, kvinnors socialisation som lesbiska, och i ljuset av de betingelser som finns för lesbiska kärleksförhållanden i vårt samhälle. Begrepp från traditionell psykologi har utvecklats utan att kvinnors "naturliga" heterosexualitet har problematiserats. Kan de även beskriva det speciella i lesbiska parförhållanden?

Denna artikel bygger på en större uppsats i psykologi (en "hovedoppgave"), *Ekte (venn)-skap — en studie av relasjoner mellom lesbiske samboere*. I uppsatsen undersöks det empiriska underlaget för föreställningen om att parterna i lesbiska förhållanden klamrar sig fast vid varandra. Tio lesbiska samboende par har intervjuats och testats var för sig om sina förhållanden och i vilken mån parterna i förhållandet uppfattar den andre så som hon uppfattar sig själv. I undersökningen behandlas också rollmönster och könsrollsmönster bland lesbiska.

Paren som undersökts representerar olika åldersgrupper (26–52 år) och olika yrken. Samtliga är medlemmar i två homosexuella organisationer, "Det norske Forbundet av 1948", DNF, eller "Arbeids-

gruppen for homofil frigjøring", AHF. Urvalet har skett med hjälp av två nyckelpersoner i dessa organisationer.

Referensramar

Det finns få undersökningar om lesbiskhet i den psykologiska facklitteraturen. Vid en sammanställning av denna litteratur från 1967 till 1974 fann Morin 139 studier om homosexualitet varav 3/4 handlade om män och 1/4 om kvinnor (Morin, 1975).

Förtryck av lesbiska i form av osynliggörande och förnekande existerar här liksom i samhället i övrigt. Detta gäller för den traditionella psykologin, men också för nyare kvinnopsykologi. I många undersökningar har problemställningarna formulerats utifrån normen om heterosexualiteten som det normala och önskvärda. Lesbiska omtalas därför som avvikande eller patologiska. Problemställningarna i de studier som Morin sammanställt illustrerar detta. 30% av studierna handlade om orsakerna till homosexualitet, 27% om anpassning, 20% om speciella teman och 8% om heterosexuellas inställning till homosexuella. Denna referensram är viktig, eftersom man utifrån den kan formulera problemställningar. De teoretiska bidragen är också viktiga, för läggs manliga normer till grund för en förståelse av kvinnors utveckling, blir kvinnor avvikande från män och lesbiska avvikande från heterosexuella kvinnor.

En annan referensram tar sin utgångspunkt i vänskapen mellan kvinnor. I vårt samhälle är vänskap en föga beaktad social institution, speciellt är vänskap mellan kvinnor en osynlig relation (Haavind & von der Lippe, 1982).¹ Men går man längre tillbaka i historien har vänskap en mycket större plats i det sociala livet; det finns tex mycket som tyder på att kvinnor alltid har varit mer känslomässigt knutna till den bästa väninnan än till den äkta mannen. Äktenskapet har främst varit en social institution som har gett kvinnor ekonomisk trygghet och barn. I slutet av 1800-talet var livslånga förhållanden mellan kvinnor inget okänt fenomen. Bland pionjärv kvinnor var det en accepterad samlevnadsform, som kallades "The Boston Marriage". Att dessa kvinnor blev accepterade, berodde antagligen på att kvinnor uppfattades som asexuella (Faderman, 1982).

I tidigare historiska perioder då vänskapen hade en större plats i samhället, fanns det inget namn för intima förhållanden mellan två av samma kön. Först efter det att kyrkan på 1200-talet formaliserade normen att sexualiteten skulle knytas till reproduktionen och inte till lust och glädje, infördes dödsstraff för sexuella förhållanden mellan män och begreppet homosexualitet dyker upp (Boswell, 1976). Psykologin och psykiatrin har i hög grad accepterat denna norm och bidragit till stigmatiseringen genom sina olika förklaringsmodeller.

En tredje referensram är att problematisera föreställningen om kvinnors naturliga heterosexualitet. Med en sådan utgångspunkt kan frågan om inläringen av sexualiteten bli intressant. Masters och Johnson (1979) hävdar att sexualiteten är ett inlärt fenomen. Individen är inte förutbestämd för heterosexualitet, utan föds med en sexuell potential som genom olika inlärnings- erfarenheter kanaliseras i antingen homosexuell eller heterosexuell riktning. Vilka inlärnings- erfarenheter som är viktiga och när de görs är intressanta problemställningar. Är det exempelvis så att inläring av sexuella tabun i förhållande till det egna könet är viktigt vid inläring av heterosexualitet?

Adrienne Rich (1980) hävdar att heterosexualitet är en politisk institution som påtvingas kvinnor. Tvånget består bland annat i att heterosexualitet inte upplevs som ett val. Eva Ethelberg (1983) har också utvecklat en referensram, där hon hävdar att kvinnors personlighetsutveckling är beroende av hur de löser problemet med att förhålla sig till manlig dominans. Motsättningen i kvinnligheten är motsättningen mellan självkänsla och realitetsuppfattning, hävdar hon (se även *Kvinnovetenskaplig tidskrift* nr 1, 1985).

Teorier om lesbiska kärleksförhållanden

På senare tid har det skrivits flera artiklar som handlar om lesbiska kärleksförhållanden (Burch, 1982, Krestan & Bepko, 1980, Lindenbaum, 1985). Gemensamt för dem är att de betraktar lesbiska förhållanden som speciellt täta. Utifrån olika perspektiv hävdar de att för parterna i ett lesbiskt förhållande suddas gränserna lätt ut och deras relation präglas av "fastklamrande" och beroende.

Lindenbaum och Burch hävdar att relationen mellan två kvinnor präglas av ett negativt beroende som utgår från kvinnors socialisation. De bygger på Nancy Chodorows (1978) teorier om att kvinnors identitet inte är avgränsad på samma sätt som hos män. Eftersom det är kvinnor som fostrar barn, kommer pojkar att få en bekräftelse på sin olikhet i relation till modern. "Du är olik mig" är moderns budskap till sonen, medan moderns budskap till dottern är "du är som jag", vilket medför att denna relation präglas av likhet. Detta gör flickans/dotterns identitetsbegränsning svårare än pojkens/sonens. Kvinnor kommer inte att bli så avgränsade i sin identitet som män, men de får större förmåga att bygga upp nära relationer. Kvinnor socialiseras till omsorg om andra, till en omsorgsorientering. De socialiseras till en annan identitet än män, en identitet som innebär att man tillvaratar personliga relationer och utvecklar ansvarskänsla gentemot andra. Deras problem blir att de lätt förlorar sina gränser gentemot andra.

Utifrån detta resonemang hävdar Burch att två kvinnor i början av ett lesbiskt förhållande kommer att finna denna relation mycket tillfredsställande, eftersom de hos kvinnor finner en förmåga att engagera sig i andra som de inte finner hos män. Men i ett längre perspektiv kommer de att förlora gränserna i förhållande till varandra och hindras i sin personliga utveckling. Ett lesbiskt förhållande blir på sikt ett återuppreppande av mor-dotterrelationen enligt Burchs teori. Även Lindenbaum beskriver kvinnors identitet som baserad på likhet och ömsesidighet. I ett förhållande mellan två kvinnor ser därför de båda kvinnorna varandra som lika även med hänsyn till behov.

Krestan och Bepko hävdar från ett systemteoretiskt perspektiv att lesbiska par präglas av negativt beroende på grund av det osynliggörande som lesbiska upplever i vårt samhälle. Ett par utgör enligt dem ett system. För att detta ska fungera som ett separat system måste det definiera sig i förhållande till övriga system, och dessa måste i sin tur acceptera definitionen av förhållandet.

Heterosexuella förhållanden har regler och ritualer som underlättar denna process. Ett lesbiskt parförhållande definieras däremot som icke-existerande eller som ett patologiskt förhållande. Denna brist på bekräftelse av den egna definitionen av förhållandet kommer enligt Krestan och Bepko att leda till att parterna intar en hållning av "vi två mot resten av världen". Detta gör gränserna kring paret rigida, vilket återigen leder till ett nära förhållande och ett negativt beroende.

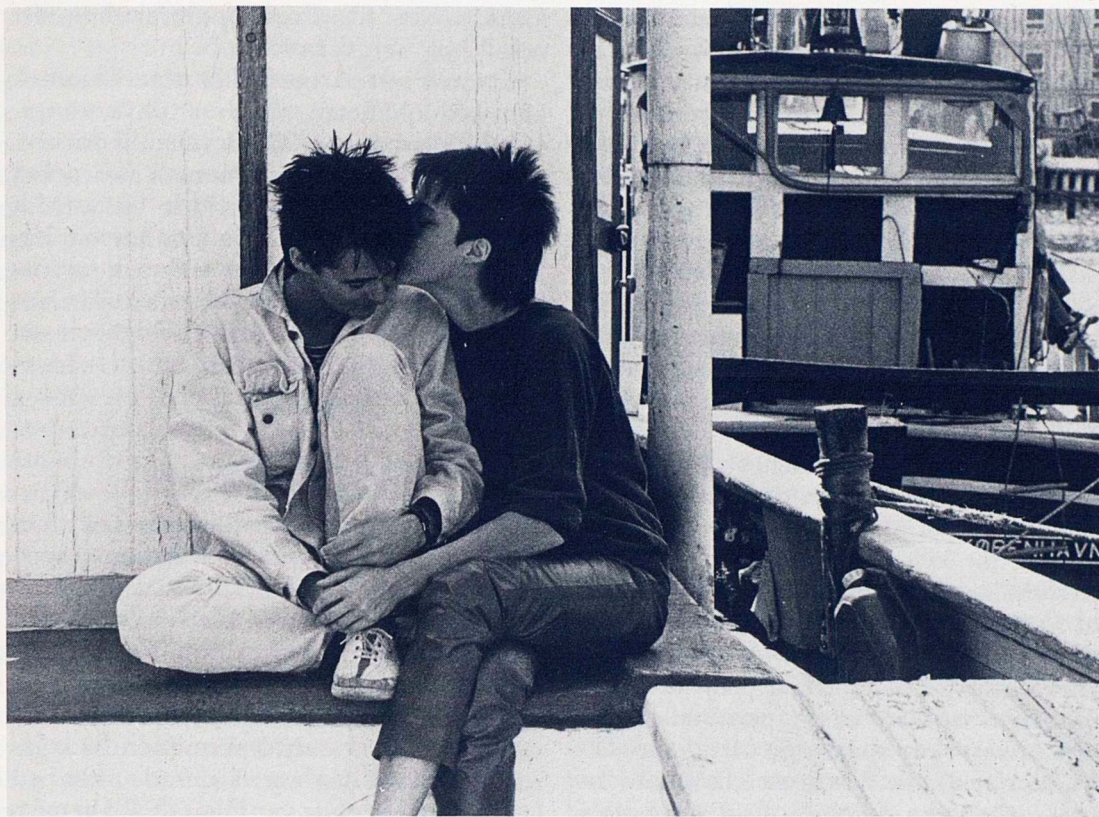
I dessa båda teoretiska bidrag hävdas alltså att relationen mellan två kvinnor kommer att präglas av negativt beroende, i det ena fallet utifrån teorier om kvinnors identitet och socialisation, i det andra utifrån samhällets osynliggörande av lesbiska kärleksförhållanden. Andra teorier hävdar emellertid motsatsen.

Peplau (1978) och Cassel (1977) hävdar att relationen mellan lesbiska präglas av ömsesidighet och likvärdighet, och att den främjar självständighet. De hävdar att just

bristen på bekräftelse från samhällets sida medför att lesbiska i högre grad än heterosexuella måste definiera sig utifrån egna aktiviteter och inte utifrån förhållandet. Ett lesbiskt förhållande ger ingen status som ett äktenskap gör. Det ger tvärtom negativ status, vilket främjar den enskildes självständighet. I parförhållandet kommer kvinnors förmåga att skapa relationer att utgöra grunden för nära känslomässiga förbindelser, och utåtriktade aktiviteter kommer att främja den personliga friheten och självförverkligandet. Peplau och Cassel hävdar att det finns många typer av relationer som kan förverkligas i ett lesbiskt förhållande, från relationer baserade på psykologiska tillhörighetsbehov och kulturella normer för kärleksförhållanden till mer personliga förhållanden.

Det finns också en annan typ av forskning om könsroller och lesbiskhet som kan sägas stödja denna tankegång. Det finns flera studier som visar att lesbiska har ett friare förhållande till könsroller än heterosexuella kvinnor. Brooks (1981) finner i sin undersökning att lesbiska kvinnor har integrerat både en maskulin och en feminin könsroll i sin könsrollsorientering, något som kallas en androgyn orientering. Beteenden som sammanfaller med en androgyn orientering är självhävdelse, uthållighet, självtillit, självständighet, ömhet, omsorg och förmåga att uttrycka känslor (Bem, 1972). Det finns undersökningar som visar att lesbiska har självtillit och i hög grad accepterar sin aggressivitet. De är intelligenta, effektiva, självständiga och målmedvetna, och har stor förmåga att bygga upp nära relationer. (Freeman, 1967, Hopkins, 1969, Siegelman, 1972, Thompson, McCandless & Strictland, 1971, Wilson & Greene, 1971.)

I min undersökning utgår jag ifrån att lesbiska har större möjlighet att integrera den maskulina och den feminina könsrollen i sin identitet utan att få problem med sitt samliv. I en kvinna-man relation kommer maskulinitet och femininitet att bekräfta varandra komplementärt. Mannen får bekräftelse på sin maskulinitet och sin överordning genom att kvinnan underordnar

Foto, Viggo Riva, 1985

sig och får sin femininitet bekräftad. Maskulinitet och femininitet ses i detta sammanhang som relationsbegrepp (Haavind, 1981). På individplanet kan det sägas att mannen utövar en oavsiktlig begränsningskontroll över kvinnan (Benterud, 1985). Överordning och underordning kan inte bekräftas i lika hög grad i ett lesbiskt förhållande. Även om en kvinna skulle vara extremt maskulin, skulle hon inte vara överordnad på samma sätt som en man. En kvinna kan inte utöva samma begränsningskontroll över en annan kvinna som en man kan.

I friheten från underordning och begränsande könsroller ligger utvecklingsmöjligheterna i lesbiska förhållanden. Vad är det då som närmare kännetecknar dessa? Resten av artikeln bygger på egna undersökningar och nyanseringar av de genomgångna teorierna.

Hur etableras lesbiska förhållanden?

Ett särdrag i lesbiska kärleksförhållanden är den *individuella process* som föregår etablerandet av det första lesbiska förhållandet. Lesbiska måste vanligtvis genomgå en lång individuell process för att nå insikt om sin sexuella läggning, innan de är beredda att gå in i ett förhållande. Heterosexualitet är inget man reflekterar över. Det är inget val man gör utan snarare något man *är* och som de flesta inte ifrågasätter.

I motsats till vad förhållandet är hos heterosexuella följer alltid automatiskt frågan *varför*, när en kvinna känner sig dragen till en annan kvinna. Skammen och rädslan för att vara annorlunda lärs in parallellt med attraktionen. Att acceptera attraktionen och uppleva den som rätt och riktig är en del av processen. Accepterandet består i att bli kvitt de internaliserade heterosexuella

normerna om den egna sexualiteten.

Denna fas kan ses som en ständig process, men också som en gradvis utveckling fram till det första kärleksförhållandet. De flesta kvinnorna i undersökningen hade levt perioder av sina liv som heterosexuella. För många hade det tagit lång tid att acceptera att dragningen till kvinnor inte var mindervärdig. Hur och var lesbiska söker sina partner skiljer sig från hur förhållandena är för de heterosexuella. Normen är att alla är heterosexuella och att alla av motsatt kön är potentiella partner. När en kvinna söker en annan kvinna som partner är det ett brott mot denna norm och ett brott mot normen om kvinnor som de passiva.

I mitt material var *vänskapen* utgångspunkten för kvinnor som inledde ett kärleksförhållande. Undersökningen visar att det är få som träffar varandra i en lesbisk miljö – de flesta möter varandra som arbetskamrater, i organisationer eller föreningar – och att vänskapen mellan två kvinnor kan vara upptakten till ett kärleksförhållande. I de flesta sociala sammanhang är lesbiska osynliga. Detta kan göra processen med att söka en partner till ett chantage. Som skydd utvecklar många en stark känslighet för andras attityder och reaktioner. Upplevelsen av olikhet på ett område som de flesta anser vara en väsentlig del av kvinnoidentiteten gör att mötet med en som förstår, accepterar och besvarar känslorna upplevs starkt. "Det var som att komma från mörkret och ut i ljuset", säger en kvinna.

Det finns inget som talar för att lesbiska väljer varandra utifrån andra psykologiska principer än de som finns i relationer mellan kvinnor och män. Egenskaper och drag hos den andre, som man gärna skulle vilja ha själv eller strävar efter, verkar tilldragande. Genom att gå in i ett förhållande till en annan som liknar den man själv vill vara, upplever man sina egna brister mindre starkt. Ellen beskriver vad som var så tilldragande hos Kari så här: "jag var så fascinerad av hennes sätt att vara. Hon var så fri. Det verkade som om hon kände sig hemma i sin kropp. Jag skulle önska att jag var så fri som hon." När Ellen går in i

förhållandet till Kari upplever hon att också hon kan vara friare.

I teorier om partnerval är detta fenomen känt som olikheter som dras till varandra. Hos Lindenbaum (1985) framställs det som ett särpräglat lesbiskt fenomen och också som speciellt katastrofalt för lesbiska. Mot det senare kan man hävda att eftersom lesbiska förhållanden är mer maktsymmetriskt än heterosexuella, skulle man kunna anta att det där finns större möjligheter att lära av varandra, snarare än att bli beroende av den andres egenskaper.

Normer för förhållandet

Vilka normer styr ett förpliktigande förhållande mellan två kvinnor? Relationen mellan två kvinnor präglas i första hand av bristen på modeller och konventioner. Det finns ingen konventionell rollfördelning i förhållandet. Hos en del upplevs detta som en frihet från underordning och från kravet att ställa upp på andras premisser. En kvinna menade att det hon värderade mest i ett lesbiskt förhållande var följande: "Du måste inte hela tiden ställa upp för andra, du kan låta det som sker ske. Och om det inte sker, är det inte så farligt. Det viktigaste är att vi är tillsammans."

Bristen på konventioner gör att relationen upplevs som helt annorlunda än andra modeller. I mitt material förekom inte ens som möjlig modell den som låg närmast till hands, nämligen förhållandet mellan ens egna föräldrar. Detta kan bero på att relationerna är så olika att det inte är naturligt att jämföra dem. Osynliggörandet medför också att många lesbiska upplever sig själva som historielösa.

Bristen på modeller gör att det kan finnas många möjliga modeller i ett och samma förhållande. Det finns ingen speciell lesbisk modell. Däremot kan det finnas flera möjliga brottstycken av många alternativa relationer som väninnerrelationer, kärleksrelationer, mor-dotter relationer och syskonrelationer. I undersökningen var detta i högre grad en realitet än stereotypin "butch-femme relationen" (rollspelet mellan den maskulina och den feminina kvinnan).

Den mest styrande normen i förhållandet visade sig vara idealet om ett jämlikt kärleksförhållande, där bägge ska ha lika stort inflytande över utvecklingen. Förpliktelserna i förhållandet är förväntan om trohet, lojalitet och öppenhet. Att bryta dessa förpliktelser är att bryta lojaliteten, genom att exempelvis vara mer lojal mot sin familj än mot sin partner eller att vara mer lojal i sina personliga relationer till en annan.

Sexuella förhållanden med andra är också ett brott mot förpliktelserna. Dessa förpliktelser regleras inte av sociala normer, utan paret har möjlighet att självt bestämma sina normer. Trots det verkar det som om de lesbiska kärleksförhållandena i denna undersökning i stort sett följer de normer som gäller för lojalitet i ett heterosexuellt förhållande.

Jämlikhetsidealet styr också rollerna och fördelningen av förpliktelser. Rollerna kan inte fördelas efter kön, utan enligt ett underförstått avtal om att prestera efter förmåga. Hur arbetsfördelningen sker kan jag illustrera genom ett exempel. Kari började städa varpå Ellen får så dåligt samvete att hon också börjar städa. Men Ellen måste ta hand om de tunga sakerna, eftersom Kari har dålig rygg. Arbetsfördelningen är en gemensam överenskommelse, som inte så mycket baseras på gemensamma förhandlingar som på ett intuitivt underförstått avtal.

Jämlikhetsidealet kan bli en tvångströja när dess krav på likhet ska gälla varje enskild personlighet. "Jag är som du och upplever världen på samma sätt som du. Förhållandet är mest betjänt av att vi är så lika som möjligt. Olikhet skapar bara konflikter. Det är omvärlden som är besvärlig och skapar problem för oss båda och vi reagerar på den på samma sätt." Detta är normer som gäller för Anne och Marit i deras förhållande. Dessa regler gör att när Anne är deprimerad blir också Marit deprimerad. I dessa regler hämmas utvecklingen och växandet. Den enas olikhet ses lätt som ett hot mot förhållandet.

Att värdera olikheten i nära förhållanden kan vara svårt, eftersom man har upplevt att det är olikheten som har hindrat en från

att bli älskad. Så upplever många lesbiska det. När man hittat någon som besvarar känslorna vill man helst slippa vara annorlunda. Detta gör sig starkt gällande i Marits och Annes förhållande. De har levt tillsammans i ett år.

I andra förhållanden kan likhetsidealet främja utvecklingen och växandet. I Britas och Unnis förhållande gäller dessa normer. "Vi talar samma språk och vi förstår varandra. Jag kan prata om det som bekymrar mig utan att det vänds mot mig senare, eller begränsar mig. Därför kan jag också ta emot den kritik från dig som jag behöver för att förhållandet ska utvecklas." Efter sex års samliv är Britta och Unni speciellt engagerade i att förhållandet inte ska stagnera.

En liknande socialisering och socioekonomisk bakgrund är gemensam för många lesbiska par. Detta gör processen med att uppfatta den andre så som hon uppfattar sig själv lättare. Kommunikation och förtrolighet framställs som det bästa i lesbiska förhållanden. I undersökningen visade sig förmågan att uppfatta den andre som hon uppfattar sig själv vara stor.

De vanligaste konflikterna i lesbiska parförhållanden visade sig i undersökningen vara konflikter i förhållande till andra. Detta får också konsekvenser för parterna i förhållandet. Speciellt framhövdes de konflikter som uppstod i umgänget med andra där definitionerna av förhållandet sattes på prov. "Vilket slags förhållande har ni? Eftersom ni 'bara' är väninnor har ni inte obegränsade krav på varandra." En kvinna utan man värderas i regel som en ensamstående kvinna. Diskvalificering, förnekande eller överdriven uppmärksamhet är förtrycksformer som många utsattes för i umgänget med andra. Hur dessa svårigheter ska tacklas ger ofta upphov till konflikter i förhållandet. Bristen på tydliga ramar för förhållandet kan förhindra en lösning av konflikten, eftersom konflikterna ifrågasätter själva grunden för förhållandet. Hur långt båda har kommit i accepterandet av sig själva som lesbiska skapar också konflikter i förhållandet. Detta kan förstärkas tillsammans med andra. Intervjuerna gav in-

tryck av att lesbiska kärleksförhållanden långt ifrån är konfliktfria.

Teorierna kontra undersökningen

Teorin om lesbiska parförhållanden som personligt tillfredsställande (Burch, 1982) bekräftas i min undersökning. Det andra påståendet, att lesbiska parförhållanden efter hand skulle präglas av ett "fastklamrande" beroende, bekräftas inte. Tvärtom visar undersökningen att kvinnors omsorgsorientering främjar självständigheten mellan två kvinnor. De som levit tillsammans längst visade mindre tendens till "fastklamrande" i sitt förhållande, medan de som uttryckte stark förälskelse visade starka tendenser till beroende. Detta är i överensstämmelse med teorin om att nära förhållanden utvecklas från fusion (symbios) till dialog. Förhållanden som inte kommit till dialogstadiet kommer antingen att upplösas eller att fungera otillfredsställande. Lesbiska förhållanden som inte fungerar tillfredsställande är ofta lättare att upplösa än äktenskap mellan kvinna och man, eftersom det inte finns någon yttre press eller gemensamma barn som håller dem samman. Intervjuerna tyder på att parförhållanden som präglas av beroende upplöses. Många berättar om tidigare förhållanden av den karaktären. När man inte klarar av att bryta förhållandet, trots att det är otillfredsställande för bägge parter, är det troligt att relationen präglas av att man klamar sig fast vid varandra i ett beroendeförhållande så som Burch och Lindenbaum beskriver det.

Krestan och Bepko hävdar att brist på bekräftelse leder till detta "fastklamrande" beroende. Undersökningen visar att speciellt familjen i liten utsträckning bekräftar parförhållandet. En reaktion på dessa konflikter är enligt författarna att parterna kommer att dra sig tillbaka till sin "idyll". De flesta i denna undersökning har valt att inte dra sig tillbaka utan ta upp konflikten i stället. I de fall där lesbiska väljer att leva öppet, så som många av de intervjuade gör, blir det mindre betungande än att leva dolt (osynligt). Att leva dolt i ett hemligt kär-

leksförhållande kräver både känslomässigt och kognitivt arbete. Det kan leda till många missförstånd och oklarheter i förhållande till omvärlden. Paret får också mindre möjlighet att bearbeta problem i förhållandet.

Krestan och Bepko hävdar att när individeringen inte upprätthålls på det yttre (sociala) planet leder det till ett beroende inåt. Deras grundtanke är att när förhållandet inte bekräftas av andra är det liktydigt med att det inte får någon bekräftelse alls. Detta är en yttlig värdering eftersom just bristen på bekräftelse av förhållandet gör att lesbiska i högre grad tvingas vara självständiga utåt. En hypotes som ligger närmare till hands är att individeringen måste upprätthållas på ett inre (psykologiskt) plan, eftersom den inte upprätthålls på ett yttre (socialt) plan.

I Peplaus teori hävdas att lesbiska förhållanden är täta, jämlika och personligt tillfredsställande, och att intimitet och autonomi är två olika dimensioner. Denna teori stöds av min undersökning, men däremot menar jag att lesbiska förbindelser inte är starkare än heterosexuella.

Parterna är likvärdiga vad gäller social status och könsroller. Som tidigare nämnts väljer lesbiska i stor utsträckning en partner med samma sociala bakgrund som de själva har. Attityder och värderingar kommer därför att sammanfalla. Dessutom har kvinnorna det gemensamt att de är lesbiska, en gemenskap som förstärks genom att de är olika andra kvinnor. Könsrollerna är också lika, jämlikhetsideal är allmänt förekommande i förhållandena. De flesta har en androgyn könsrollsorientering. Detta ska ses i samband med att de befinner sig i en livssituation där de i högre grad avkrävs att integrera drag från både den kvinnliga och den manliga könsrollen. Vänskapens betydelse för ingåendet och upprätthållandet av förhållanden antas vara en viktig faktor för att förklara jämlikheten och symmetrin.

När kvinnor socialiseras till att definiera och acceptera sig som lesbiska kan upplevelsen av att vara olik andra kvinnor stärka den egna identiteten. Dimensionen "jag är olika andra" bekräftas i högre grad än "jag

Foto, Viggo Rivad, 1985.

är som du". Detta är en aspekt av lesbiska kvinnors utveckling som teoretikerna inte har lagt speciellt stor vikt vid. Burch och Lindenbaum, som bygger på Nancy Chodorows teorier, hävdar att kvinnor inte är avgränsade i sin identitet. De tar dock inte hänsyn till det speciella i lesbiska kvinnors utveckling. Många upplever sig som väldigt avskilda och utan andra modeller att identifiera sig med. Lesbiska kvinnor har på ett känslomässigt eller kognitivt plan problematiserat heterosexualiteten. Denna process kan stärka en kvinnas självkänsla om hon upplever sin "olikhet" som positiv. Den kan också ge upphov till dålig självkänsla ifall de heterosexuella normerna om den egna sexualiteten dominerar.

Många av kvinnorna i undersökningen hade någon gång upplevt sig själva som mycket annorlunda och hade haft tankar om sjukdom och galenskap. Vilken självkänsla parterna har och hur de löst sitt

förhållande till heterosexualiteten får konsekvenser för relationen. Beroendet och att klamra sig fast i relationen hör ihop med dålig självkänsla på individnivå.

Två modeller

Normerna för lesbiska kärleksförhållanden kan sammanfattas i två huvudmodeller för nära förhållanden. Äktenskapsmodellen vad gäller trohet, sexualitet, förpliktelser och konflikter i förhållandet. Vänskapsmodellen vad gäller lojalitet, öppenhet, förtrolighet och arbetsdelning i förhållandet. Dessa två modeller kan sammanfattas i en ny modell som representerar en syntes av dem. Den nya modellen har jag kallat äkta-(vän)skap ("ekte(venn)skap").

Vad innebär äkta- (vän)skap för kvinnor? Karakteristiskt för kvinnorna i undersökningen var att de hade tillåtit sig ha flera typer av erfarenheter. De hade brutit

Foto, Viggo Rivad, 1985.

med de barriärer som upplevdes som tabubelagda och ångestskapande. De hade tagit itu med de förväntningar som ställes på dem i samhället och med sina egna önsningar. De kan inte luta sig mot redan fastlagda modeller, utan får lita på sina egna erfarenheter av vad som är rätt eller fel. De måste i första hand hämta stöd för sina val hos vänner som också i regel är kvinnor. Det sociala nätverket får relativt sett en större betydelse som identitetsbekräftelse än familj och släkt.

Kvinnor som lever i äkta- (vän)skap är självständiga i den meningen att valen de gör kräver en viss självständighet, och de förhållanden de lever i främjar självständigheten. De är självständiga i den meningen att de måste ta ansvar för sig själva och sitt liv.

Det särpräglade med lesbiska förhållanden är att där finns två relationsorienterade parter som kan mötas på samma plan. Möj-

ligheten till ett subjekt-subjektförhållande finns både på grund av socialiseringen och på grund av självständigheten. Risken att stelnas i föreskrivna roller om vad som är manligt och vad som är kvinnligt är mindre. I maktrelationer är det större risk att bli "halv"-människor i förhållande till varandra. Ett lesbiskt kärleksförhållande är till en början ingen maktrelation, så som förhållandet mellan man och kvinna eller mellan mor och barn är. Därför är det lättare att förhålla sig som två huvudpersoner till varandra, eller som två subjekt, och kunna bejaka varandras egenart i stället för att se den som ett hot.

Sammanfattning

Genom att betrakta lesbiska kärleksförhållanden som enbart problematiska och täta, upprätthålls myterna, och osynliggörandet av lesbiska förstärks. Man kan anta att det

finns många olika sätt för lesbiska att leva tillsammans på. Det är troligt att bristen på modeller gör mångfalden stor. Det jag här har beskrivit är karaktäristiskt för de tio undersökta paren. En referensram för att förstå relationen mellan lesbiska måste problematisera heterosexualiteten som det "naturgivna". Det kan vara nödvändigt att utveckla andra begrepp som inte osynliggör relationer mellan kvinnor eller gör dem mindervärdiga. En teori som menar att manlig dominans är central i kvinnors personlighetsutveckling kan vara en bra utgångspunkt för att även kunna förstå lesbiska kvinnor.

Översättning: Catta Jönsson

LITTERATUR

- Bem S L, "Psychology looks at sex roles: Where have all the androgynous people gone", paper presenterat på UCLA Symposium of Women, maj 1972.
- Benterud T, *Psykososiale og fysiske maktrelasjoner i ekteskapet. En intensivstudie over forholdet mellom "normalekteskap" og konemishandling*, hovedoppgave i sociologi, Universitetet i Oslo, våren 1985.
- Boswell J, *Christianity, Social Tolerance and Homosexuality: Gay People in Western Europe from the beginning of the Christian Era to the Fourteenth Century*, University of Chicago 1976.
- Brooks V, *Minority Stress of Lesbian Women*, Lexington Books 1981.
- Burch B, "Psychological Merge in Lesbian Couples. A Joint of Ego Psychological and System Approach" i *Family Therapy*, Bd 9 (häfte 3) 1982, sid 201–208.
- Cassel J A, *A Group Called Women. Sisterhood and Symbolism in the Feminist Movement*, David McKay 1977.
- Chodorow N, *The Reproduction of Mothering. Psychoanalysis and Social Gender*, University of California Press 1978.
- Ethelberg, E, *Kvindelighedens modsigelse – om kvinders personlighedsstrategier overfor mandlig dominans*, Antropos, København 1983. (Se också "Sjælvkænsla kontra realitet – ett dilemma för psykologin och för kvinnorna", *Kvinnovetenskaplig tidskrift* nr 1 1985, sid 4–15).
- Faderman L, *Surpassing the Love of Men*, Junction Books 1982.
- Freeman M J, *Homosexuality among Women and Psychological Adjustment*, diss, Case Western 1967.
- Hopkins J K, "The Lesbian Personality" i *British Journal of Psychiatry*, Bd 115 1969, sid 1433–1436.
- Haavind H, "Makt og kjærlighet i ekteskapet" i Haukaa R, Hoel M & Haavind H (red), *Kvinneforskning. Bidrag til Samfunnsteori*, Universitetsforlaget 1981.
- Haavind H & von der Lippe A, "Venninner" i Holter H (red), *Kvinner i fellesskap*, Universitetsforlaget 1982.
- Krestan J A & Bepko C, "The Problem of Fusion in Lesbian Relationships" i *Family Process*, Bd 19, sept 1980.
- Lindenbaum J P, "The Shattering of Illusion: The Problem of Competition in Lesbian Relationships" i *Feminist Studies*, nr 1, Spring 1985.
- Masters W & Johnson V E, *Homosexuality in Perspective*, Little Brown 1979. (Sv övers *Ny syn på homosexualitet*, Brombergs 1981.)
- Morin S F, "An annotated bibliography of research on lesbianism and male homosexuality (1967–1974)", paper presenterat vid American Psychological Association, Chicago 1975.
- Ohnstad A, *Ekte (venn)skap – en studie av relasjoner mellom lesbiske samboere*, hovedoppgave, Psykologisk Institutt, Universitetet i Oslo 1984.
- Peplau L A mfl, "Loving Women: Attachment and Autonomy in Lesbian Relationships" i *Journal of Social Issues*, Bd 34(3):7, 1980.
- Rich A, "Compulsory heterosexuality and Lesbian Existence", *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 5(4):631–660.
- Siegelmen M, "Adjustment of Homosexual and Heterosexual Women" i *British Journal of Psychiatry*, Bd 120 1972, sid 477–481.
- Thompson N L, McCandless B & Strickland B R, "Personal Adjustment of Male and Female Homosexuals and Heterosexuals" i *Journal of Abnormal Psychology*, Bd 78 1971, sid 237–240.
- Wilson M L & Greene R L, "Personality Characteristics of Female Homosexuals" i *Psychological Reports*, Bd 28 1971, sid 407–412.

SUMMARY

*Invisible love relationships —
a study of lesbian couples*

In most areas of research lesbian couples are treated as invisible or as unattractive. In psychological studies lesbian love relationships are often described as overly close and dependent, and as unproductive of personal growth. This assumption is here considered in relation to women's socialization, women's socialization as lesbians, and social conditions of lesbian couples. It is argued that traditional psychological concepts fail to question woman's "natural" heterosexuality and thus are deficient when it comes to the study of lesbian relationships. Two alternative theoretical perspectives are intro-

duced: friendship between women and lack of male domination in personal relationships.

The article is based on a more extensive work in psychology, where 10 lesbian couples of varying age and profession are interviewed and tested. The investigation provides no empirical basis for the assumption that lesbian couples are overly dependent. The special quality of the lesbian relationship is shown to be both partners' capacity for relations. Further, there is greater possibility of a subject-subject relationship than in a relationship characterized by male domination.

Anbjørg Ohnstad
Valdresgt 11
0557 Oslo 5
Norway